

estrany quan se'l feren seu, almenys com a mascull, els gitano catalans: segons una nota del S. XIX, aquests deien *el butse* (entenguem *-tze*) per 'ventre': «mira que't feriré *el butse* ab lo esdrujel», o sigui 'el gani- vet' (BDLC IX, 165). Això ens fa present, per si no hi penséssim, que ací en el fons tenim el mateix mot que el cast. *buche* 'pap dels ocells, etc.' [1386], 'galta inflada'; i en andal. i hisp-am. 'l'aigua que cap a la boca plena, glop amb què glopegem'; port. *bucho* id. i 'ventrell de la cama', *bochecha*, *buchechu*, 'galta'.

En cat. el subst. és sobretot *balec*, comú a les tres illes, per a 'panxa, ventre' (BDLC x, 62): «aquell bou --- el penjaren en el cimel més llarc de la part del porxo, y fermat per una cama de darrera, amb el cap per avall y el banyam qui casi li tocava en terra --- l'obrí en canal, l'escorxà, li tregué la *butza* y el budellam, li tallà el cap y en féu quarters», Jo Rosselló (Manyoc, p. 131). En una rondalla recollida a Felanitx: «sa mare el va enviar a dur carn i li digué que la dugués sense ossos: ell li dugué una *butza*, i quan se'n tornava --- va voler entrar a dins l'iglésia, es predicador predicava de la butla --- la butla això i la butla allò, en Pere se va pensar que deia la *butza* i, --- la va tirar a sa trona --- sa mare --- li digué que anàs a cercar sa *butza* i la se'n dugués a rentar a la mar», Arx. L. Salvador (p. 205). A Pollença unes prominents roques costeres porten el nom de *laz búdzas* (1964); eiv. «*butsa*: tripa» (PzCabrer.). Això amb l'acc. de 'ventresca, vísceres abdominals de les bèsties'; i, amb aquest valor, ha estat també usual a València, on Carles Ros se'n serví, en qualitat de mot pintoresc i un poc groller, en la *Rondalla de Rondalles* de 1776. I ho és a Menorca.

Quan val simplement per 'panxa, ventre', tant ells com els mallorquins usen també un altre mot, *betza* (BDLC x, 61; Camps Merc., Migjorn Gran, BDLC VIII, 263), que uns i altres pronuncien *bédza* amb *e* neutra. No és, però, aquest l'únic timbre de la *e*, car el mall. *betzo*, «infant petit que tot és betza», es pronuncia amb *é* oberta (BDLC x, 62, 66), i així ens ho confirma *AlcM*; altrament aquest mot *betzo* significa així mateix «necio, bruto», que el *DAG.* assenyala a Mall., Val. i Tort.

Completament encara aquesta panòplia, tan variada, del vocalisme, pel que fa al català, afegint que a Menorca diuen de vegades *bitza* f. 'panxa', almenys en qualitat de mot infantil i ajargonat (*AlcM*). Hi ha, però, també, certes aplicacions secundàries d'aquest terme, en zones catalanes: «*estar en bitza*: estar sin, estar falto de», *DBal.*, que *AlcM* cita en Pons i Mass. per *estar sense feina*. És, ben segur, el mateix mot, car 'estar-se sense fer res' es diu en la llengua familiar *estar tocant-se la pampa*. En la *Rond. de Rondalles* val. *bitzoc* = *betzo* («de juns com a *bitsochs*»), cita del *DAG.*, que també ens dona *bitzac* a la Plana de Vic per «cossa, peuada d'ase» (altrament cf. *BITXAC*).

S'han proposat diverses etimologies per a *butza*; però com demostra eloqüentment i en una llarga nota En Moll, en l'*AlcM*, totes són arbitràries, i cal decantar-se per la de creació expressiva, que ja preferírem

Spitzer (*LexikK*, 28) i jo mateix en el *DCEC* (BU-CHE). Res no valen les altres que suggeria Spitzer, ni la de BUTTIA, que primer havia admès Moll (*AORB* I, 219), i jo mateix havia estat pensant en un gòtic *BŪKIZA amb el sufix hipocorístic gòtic *-IZA* i el germ. comú BŪK 'panxa'. No cal dir que ho rebutjo i no dubto gens de la creació expressiva, com ja vaig argumentar a fons en el *DCEC*. En primer lloc hi ha ja el quintuple vocalisme català *è/é/i/o/u*, al qual respon l'al. encara amb un altre: *butze* 'bony, embalum' i *batzen* id., neerl. *butse*. Però la representació internacional, en les llengües més diverses, inclou un nombre quasi interminable de mots.

En primer lloc a Itàlia, en toscà i en els dialectes; on precisament tenim un verb ben igual al català que ens ha servit de marxa: *sbuzzare* 'sventrar' (p. ex. un vedell) en el parlar de Polésine (Tiktin, *ASNSL* CXXXIII, 129); a Venècia quasi el mateix, si bé aplicat a l'home i amb l'afebliment de les africades propi del dialecte: *sbusare* «bucare»: «B. Càvete, te digo. T. No me voggio cavare gnente --- B. Va via, che te *sbuso!* T. Sta da lonzi, che te spacco la testa!», Goldoni (*Le Baruffe Chiozzotte* I, 10; Cibotto, *Teatro Veneto*, 1960, 594).

La base del verb italià és el comú *buzzo* «stomaco, ventre degli animali», també *buzzone* i genov. *büzza* «ventre», Gallura *buzziàli*, *buzziòni* «panciuto, mangione» (MLWagner, *ASNSL* CXVI, 108); lomb. i piem. *buseccia*, *-ecca*, 'tripes' (Zauner, *RFgn.* XIV, 517). Fr. del Yonne *botzis* 'llombrícol' (ib., 501). Port. dial. *búsara* (trasm.), *buz'ra* (Alentejo) «a barriga, a pança» (*RLus.* V, 33; VIII, 300). Roms. *burtá* 'panxa'. I en particular moltes formes aràbigues, de significat un poc divers, però bastant pròxim: àr. africà *bëzzúlla* 'mamella, cada una de les dones', usual des d'Egipte, per Tunís, Algèria, fins al Marroc, i sense arrel en àrab (Dozy, *Suppl.* I, 82; Lerchundi); *buzz*, *bizz* «tétin, mamelle» molt estès per tot el N. d'Àfrica (Dozy); i, en fi, àr. granadí *buzzân* «coïo» (*PAlc.*).

DERIV.: Ultra els de dalt: *Esbutzada*. *Esbutzament*; potser *esbutzegada*. *Esbotzinar*. *Embotzegar-se* 'posarse a fer el bot' (*DFa.*, no *AlcM*), amb influència de *bot*. Cerd. *botzegut* «bonyegut; fet a *botzegades*», Ant. Cayrol (Cerdà, *Cont.*, 38). Ross. *botzigada* 'empenta' (Saisset, *Catalanades*, 249); *botzida* «empenta, bousculade» (*Misc. Fabra*, 183). De *butza*: «*butsó*: nom donat en 1837 als reialistes (EToda)», *DAG.* *Butzada*, *butzim*; *butzar*; *butzarrut*. *Butzeta*. *Butzo*. *Butzó*. *Butzoc*.

De *betza*, molts: *castanyes en betza* Vic 'castanyes bullides amb aigua i sal, que solen menjar per sopar' (*DAG.*), per l'aspecte bonyegut de la castanya. *Betzà*, *-ana*, «panxarrut», mall. (BDLC x, 62; XII, 91), però AMAlcover l'usava de vegades en un sentit com 'gandul': «just tenen molta de llengua, molta de super-homonia, però cap fet, en no esser de bereyols i *batzans*» (BDLC XI, 238); a Selva, en canvi, vaig sentir pronunciar *mádzá* (1964). En el Rosselló anoto «*jugar a bədzánə*» per un joc de carrers i gent jove (Cornellà del Bèrcol; cf. *AlcM*, 1960). Men. *betziga* «nom que